

MEGTORLÁS VAGY JÓVÁTÉTEL?

A törvénysértőt rács mögé dugják, esetleg pénzbírságot fizettetnek vele, az iskolai szabályokat felrúgó kamasz fegyelmit kap, a rendetlenkedő kisiskolást számápadba ültetéssel vagy fekete ponttal büntetik, a verekedős óvodást a sarokban lévő „gondolkodószékre” ültetik, a hisztiző kisgyermeket a különböző megvonásokkal való fenyegetéssel igyekszünk jobb belátásra bírni. Felvetődik azonban a kérdés: mennyire hatásosak ezek az eszközök, célt érünk velük egyáltalán? Vajon a felülről jövő büntetésnek van-e akkora visszatartó ereje, hogy a jövőbeli konfliktusok kialakulását megelőzzük vele és a jó viselkedést motiváljuk, akár a szabályt megkövetelő és a büntetéssel fenyegető jelenlétünk nélkül is?

Szöveg - Szőnyi Lidia pszichológus

„Ingrid Sjöstrand: Van hozzá közöd?
Van hozzá közöd,
mit csinállok?
És hogy mit gondolkodok?
Van hozzá közöm
mit csinálsz?
És hogy mit gondolsz?
Van közünk egymáshoz?
Hozzám, hozzád, mindenkire,
aki véletlenül éppen itt él
épp most,
és akitől függ,
hogymit lesz a világból?
Van közünk egymáshoz?
Talán igen.”

A BÜNTETÉS KUDARCA

A tapasztalat azt mutatja, hogy a büntetéscentrikus attitűddel gyakran célt tévesztünk, vagy éppen ellentétes hatást keltünk, mint amit el szeretnénk volna érni. A bűnelkövető visszaesik, a kamasz továbbra is semmibe veszi a szabályokat, a kisiskolás másnap is bohóckodással hívja fel magára a figyelmet, az óvodás az első adandó alkalommal fellöki mellette elsétáló pajtását, a kétéves a fenyegetőzés hatására még inkább belelovalja magát a sírásba.

Mivel a büntetés során a vétkes csupán passzívan vesz részt a folyamatban, ahol valaki (a bíró, a tanár, az igazgató vagy a szülő) felülről kioktatja és szankcionálja, esetleg a büntetés végrehajtásában való részvételre kötelezi, egyáltalán nem fogja a tettéért felelősséget vállalni. Sőt, a büntetés végrehajtása alatt egyre inkább áldozatszerepben fogja érezni magát, ami haragot, ellenérzéseket, valamint lázadást szül benne. A büntetés miatt érzett negatív érzések elterelik a figyelmét arról, hogy viselkedésével valaki másnak kárt vagy fájdalmat okozott, mivel saját áldozatszerepe tölti ki minden gondolatát. Mindemellett azt is gyakorta tapasztaljuk, hogy a kívülről megszabott retorzió a helytelen tett miatt érzett bűntudat átélését is megakadályozza, illetve az esetleges felelősségvállalás, valamint jóvátételi szándék is szertefoszlik, hiszen a büntetés lehetőséget biztosít arra, hogy egyszerűen letudjuk a viselkedésünk következményeit.

Kép - Profimedia - Red Dot

John Braithwaite kriminológus szerint a büntetés megőrzés az elkövetőt, ami tovább gyengíti azt a kapcsolati hálót, ami nagy segítségére lehetne abban, hogy szorult helyzetéből kikecmergjen, és biztos talajt találjon. Negrea Vidia klinikai szakpszichológus, az International Institute for Restorative Practices tréner és hazai képviselője, aki hosszú évekig dolgozott intézeti fiatalokkal, hasonló tapasztalatokról számol be. Mivel szabadulása után a bűnelkövetők 70–75%-a visszaesett, az intézményben dolgozó szakemberek keresni kezdték a lehetőséget, hogy miként lehetne ezeket a fiatalokat még inkább támogatni, és a jó viselkedés felé terelgetni.

ELSŐ LÉPÉSEK

A szemléletváltás egy 14 éves gyermek története nyomán indult el. A bankrablás miatt 18 hónap javítóintézetben letöltendő büntetésre ítélt fiú a bekerülése után rövid idővel megkereste a pszichológust, Negrea Vidiát, hogy meggyőzze ártatlanságáról. A beszélgetésük alatt kiderült, hogy a jó családból származó, helyi rádióműsorokat is vezető kamasz kapott a szüleitől egy könyvet, amely a

hírhedt „viszkis rabló” történetét dolgozta fel. A fiú kedvet kapott arra, hogy kipróbálja, valóban olyan könnyű-e a bankrablást végrehajtani, ahogy azt a könyv bemutatta. Talán ő lepődött meg a legjobban, mikor a leírt módszer és egy kis játék pisztoly segítségével sikerült a helyi postát egy tetemes pénzmennyiségtől megszabadítani. Bár a pénzt visszavitte, tettét nem csupán gyerekes csínynek, hanem bünténynek ítélték, így javítóintézetben kötött ki. A fiatal fiú gondolatait a szégyen, az önsajnálattal és a helyzete miatti düh töltötte ki, ami megakadályozta, hogy beleélje magát az áldozatok helyzetébe. A pszichológussal történő beszélgetés után rádőbbsent, hogy viselkedésével másoknak kárt okozott, felmerült benne az igény, hogy megtudja, mi történt a pénztárosnővel, akire játék pisztolyt szegezett, megfenyegette és kirabolta. Mikor a tudomására jutott, hogy a pénztárosnő az átélt sok hatására pszichiátriai ellátásra szorult, meg szeretne volna keresni, hogy kifejezze a lelkiismeret-furdalását és valamiképp helyrehozza a kárt, amit okozott. Az áldozat is nyitott volt a kapcsolatfelvételre, ami mindkettőjüknek nagy segítséget jelentett.

A pszichológus felismerte, hogy a bűncselekménnyel kapcsolatos érzések feltárása, az empátia fejlesztése, a felelősség felvállalása és a jóvátétel felé tett lépések hozzásegíthetik a vétkest, az áldozatot és a közösséget is, hogy megéljék, az elkövető valójában nem rossz ember, csupán hozott egy rossz döntést, amelyet megpróbálhat rendbe hozni. Amikor munkája során elkezdte alkalmazni a módszert, azt tapasztalta, hogy a javítóintézetbeli fiataloknak már az is nagyon sokat segített, ha az érzéseiket, a sajnálatukat, illetve jóvátételi szándékukat egy képzeletbeli levélben kifejezhették a sértett fél számára, anélkül, hogy valójában kapcsolatba kerültek volna vele.

HARMADIK ÚT

Az alternatív konfliktusrendezés központi gondolata, hogy a megtorlás helyett a jóvátételre és az okozott kár helyreállítására helyezi a hangsúlyt, illetve arra, hogy maga az elkövető is aktív felelősséget vállaljon a folyamatban. Fontos szempont, hogy a konfliktus tárgyalásakor megjelenjenek az elkövető, a sértett és a közösség szempontjai, érzései, valamint szükségletei, és figyelembe is vegyék ezeket.

KALMÁR MARGIT ÉS NAGY ÉVA, A FŐVÁROS EGYIK PEREMKERÜLETÉBEN LÉVŐ SZAKKÖZÉPISKOLA PEDAGÓGUSAI A TÉMÁVAL FOGLALKOZÓ TANULMÁNYUKBAN NÉHÁNY KONKRÉT ESETET IS BEMUTATNAK. BESZÁMOLÓJUKBÓL KITŰNIK, HOGY A MÓDSZERT IGEN SZÉLES KÖRBE TUDJÁK HASZNOSÍTANI. EGYRÉSZEZT A BESZÉLGETŐKÖRÖK, VALAMINT A DIÁKOKRA VALÓ ODAFIGYELÉS KAPCSÁN A TANÁR-DIÁK KAPCSOLAT MINŐSÉGE MÉLYÜL, MÁSRÉSZEZT A KONFLIKTUSOKRA ÍGY EGY TELJESEN MÁS SZEMSZÖGBŐL TUDNAK RÁTEKINTENI. MUNKÁJUK SORÁN SZÁMOS TAPASZTALATOT SZEREZTEK ARRÓL, HOGY MILYEN SOK TERÜLETEN FELHASZNÁLHATÓ TECHNIKÁRÓL VAN SZÓ, AMELYNEK SEGÍTSÉGÉVEL AZ ÉRETTSÉGIRE VALÓ NEM MEGFELELŐ FELKÉSZÜLÉSTŐL ELKEZDVE AZ OSZTÁLYTERMI RONGÁLÁSON ÁT, A MOBILTELEFON ÓRAI HASZNÁLATÁIG A PROBLÉMÁK KEZELHETŐK ÉS MEGOLDHATÓK.

A módszer alkalmazói hisznek abban, hogy nem csupán a két véglet, engedékenység és büntetés létezik, hanem van egy harmadik út is, amely a kapcsolatok és a tett következményeinek helyreállítását/jóvátételét foglalja magába. Véleményük szerint, amennyiben az elkövetőnek módja van arra, hogy szembesüljön tette következményével, az hozzásegítheti ahhoz, hogy megbánja és megpróbálja valamiképp helyrehozni azt. Ennek a hozzáállásnak fontos hozadéka, hogy a környezet sem megbélyegzett vétkesként tekint az elkövetőre, hanem a közösség teljes jogú tagjaként, akinek lehetőséget adnak, hogy rendbe hozza, amit elrontott. Ezzel az áldozatok is elindulhatnak az elengedés és megbocsátás gyógyító útján.

A konfliktusok feldolgozása során lényeges, hogy ne a „ki tette”, „miért”, illetve „mit érdemel” kérdéseken legyen a hangsúly, hiszen azok a további vádaskodást és egymásra mutogatást erősítenék, hanem a tények megbeszélésére („Mi történt?”), az érzelmek kifejezésére („Kit és hogyan érintettek a történetek?” „Mi volt számára a legnehezebb?”), valamint a jóvátétel lehetőségének átbeszélésére (Minek kellene történnie, hogy a dolgok rendbe jöjjenek?) fókuszáljunk.

MÓDSZER A GYAKORLATBAN

Bár a jóvátételi eljárásokat többnyire az igazságszolgáltatásban alkalmazzák, az alternatív konfliktusrendezés szemlélete beszivárgott a pedagógiába, és hazánkban is egyre több intézményben használják. Ezt ma már a jogszabályi háttér is lehetővé teszi, a diák kezdeményezheti az egyeztető eljárás megindítását a fegyelmi tárgyalást megelőzően. Mindemellett a pedagógusok is számos sikerről számolnak be a resztoratív, helyreállító technikák alkalmazása kapcsán. A módszert alkalmazó intézményekben odafigyelnek arra, hogy megelőzzék a konfliktusok kialakulását. Ennek érdekében olyan beszélgetőköröket szerveznek, ahol a diákok és a tanárok kifejezhetik érzéseiket, véleményüket egy-egy téma kapcsán, megoszthatják egymással, hogy aktuálisan mi történik velük, minek örülnek, mi bántja őket, de lehetőséget biztosítanak arra is, hogy a csoport közösen hozza létre azokat a belső szabályokat, amelyeket fontosnak tartanak, vagy hogy olyan életvezetési kérdéseket vessenek fel és beszéljenek meg, amik éppen foglalkoztatják őket. A már kialakult konfliktusokat is hasonló körökben igyekeznek megoldani. A konfliktussal kapcsolatos érzések kifejezése és megosztása mellett olyan megoldásokat valamint javaslatokat keresnek, amik hozzájárulnak a trauma vagy konfliktus feloldásához. A kör résztvevői konkrét jövőbeli teendőkben is megegyeznek, majd írásban is rögzítik a vállalásaikat és megállapodásukat, amelynek a megvalósulását a későbbiekben is nyomon követik. ♦

NÁLUNK MINDEN NAP
ÚJ ÉLMÉNY VÁR!

NYÁRVÁRÓ KIKAPCSOLÓDÁS A SÜMEGI VÁR LÁBÁNÁL

A Sümegi Vár közvetlen szomszédságában, történelmi környezetben épült szálloda az országban egyedülálló kikapcsolódási lehetőséggel várja mindazokat, akik igazán különleges élményre vágnak pihenésük alatt! **Legyen szó hétköznapi kikapcsolódásról, családi wellness hétvégéről, nálunk biztosan felejthetetlen élményekkel lesz gazdagabb!** A Hotel Kapitány Wellness-ben a középkor aktív szereplője lehet, átélheti a lovagi tornák páratlan hangulatát és a lovagi lakomák öt csillagos gasztronómiáját!

Nyárváró hétköznapiok
már **11 900 Ft/fő/éj-től!**
Sümegi wellnesshétvége
már **16 900 Ft/fő/éj-től!**

HOTEL KAPITÁNY★★★★SUPERIOR WELLNESS

8330 Sümeg, Tóth Tivadar u. 19. · Tel./Fax: +36 87 550 166 · +36 87 550 167

E-mail: sales@hotelkapitany.hu · foglalas@hotelkapitany.hu · www.hotelkapitany.hu